

5-vuotias

Lehtinen on päivitetty versio
vuonna 2007 ilmestyneestä lehtisestä.

Sisältöä ovat kommentoineet:

Katri Kanninen, VET psykoterapeutti, PsT
Mirjami Mäntymaa, lastenpsykiatri, LT
Saara Salo, psykoterapeutti, PsT
MLL:n asiantuntijat

Alkuperäinen käsikirjoitus:

Arja Häggman-Laitila, dosentti, TtT

Asiantuntijat:

Tuovi Keränen, psykologi, PsM
Anu Lius, kättilö
Nina Melamies, erityisluokanopettaja, KM
Kirsi Otronen, terveydenhoitaja
Kaija Puura, lastenpsykiatri, LT
Markus Torkkeli, luokanopettaja, KT

Julkaisija

Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Toinen linja 17, 00530 Helsinki
p. 075 324 51
mll@mll.fi
www.mll.fi

Tilaukset

www.mll.fi/kauppa
tilauspalvelu@mll.fi
p. 075 324 5480
tilausnumero 30098

Ulkoasu: Hahmo

Taitto: Virma/Minna Laatikainen

Kuvat: Keksi/Suvi-Tuuli Kankaanpää

Kirjapaino: ESA Print Oy 10 2013

Sisältö

- Itsenäinen lapsi | s. 5
- Muiden mielipiteet vaikuttavat | s. 5
- Tutkimusmatkoja omiin taitoihin | s. 6
- Viisaasti median ääressä | s. 6
- Turvassa kotona ja liikenteessä | s. 9
- Arjen ja juhlan erot | s. 9
- Yrittämisen iloa | s. 10
- Kielitaitoinen lapsi | s. 10
- Tiedonnälkäinen lapsi | s. 13
- Kyyneliä ja kikatusta | s. 14
- Voimakastahtoinen viisivuotias | s. 14
- Kiukku ja pettymykset | s. 16
- Kiukun voi kesyttää | s. 18
- Oikein ja väärin | s. 20
- Roolileikkejä | s. 20
- Kaverin mielipide on tärkeä | s. 21
- Isovanhempien matkassa | s. 23

Lukijalle

Viisi-kuusivuotias lapsi on jatkuvasti liikkeessä. Hänestä saattaa tulla hieman rauhaton, ja hän voi olla tunteiltaan ailahtelevainen. Vanhempien kannattaa muistaa, että heidän isolta näyttävä lapsensa tarvitsee yhä päivittäistä huolenpitoa ja hellyyttä. Tämänikäisen lapsen vanhempien tehtävänä on tukea lapsen kaveripiiriin ja liikkumiseen liittyvää itsenäistymistä sekä moraalien kehittymistä. Lapsi tarvitsee vanhempiensa tukea kiukunpuuskissaan. Hän kaipaa vanhemmiltaan rohkaisua ja kannustusta aloitteellisuuteen sekä kiitosta yrittämisestään.

Jokainen lapsi kehittyy yksilöllisesti omaan tahtiinsa. Tässä lehtisessä kerrotut kehitysvaiheet ovat viitteellisiä. Lapsen kehitysvaiheet ja hänen persoonallisuutensa kasvattavat vanhemmuuteen. Vanhemmat tuntevat itsensä ja lapsensa parhaiten. He tietävät, mikä on heille hyväksi ja milloin omat voimat eivät riitä. Kaikilla on pulmia ja ongelmia. Niihin kannattaa hakea rohkeasti tukea ja neuvoja: mitä varhemmin, sitä parempi. Toisen ihmisen tuki auttaa vanhempaa jaksamaan.

Itsenäinen lapsi

Tämänikäinen lapsi alkaa olla monessa asiassa itsenäinen. Hän alkaa liikkua rohkeasti kodin ulkopuolella, päiväkotiin ja kerhoon jääminen sujuu ilman ongelmia. Kaverit ovat tärkeitä. Lapsi ihailee heitä, viettää paljon aikaa heidän kanssaan ja alkaa arvostella vanhempiaan.

Lapsi tarvitsee lisääntyneestä itsenäisyydestään huolimatta turvaa ja rauhallista yhdessäoloa vanhempiensa kanssa. Hän tarvitsee rinnalleen aikuisen, joka on kiinnostunut hänestä ja joka jaksaa keskittyä häneen. Lapselle ovat tärkeitä hetket, joissa hän huomaa vanhempiensa ilahtuvan hänen olemassaolostaan.

Vanhemmat ovat lapselle maailman tärkeimmät ihmiset. Hetki omien vanhempien seurassa on lapsen päivän kohokohta. Uimahalliretki, lumityöt ja lempitelevisio-ohjelman katselu muuttuvat juhlahetkiksi lapsen elämässä, kun hän saa tehdä niitä kaksin vanhemman kanssa. Usein tällaiset hetket jäävät mieleen lapsuuden kultahetkinä, joita muistellaan vielä aikuisena.

Työstä palaavan vanhemman olisi hyvä varata hetki lapselle ennen kotitöihin ryhtymistä. Toki kotityöt voi tehdä myös yhdessä lapsen kanssa. Koko perheen yhteiset harrastukset, matkat ja arki-

hetket ruokailuineen ja saunomisineen ovat tärkeitä oman perheen yhteishengen luomisessa.

Monet unohtuneet, ”lapselliset” tavat palaavat usein tässä iässä. Lapsi voi haluta, että äiti pukee, riisuu ja syöttää hänet. Hän haluaa olla välillä aivan pieni ja nauttia vanhempien hoivasta. ”Vauvana oleminen” on lapsen tapa pyytää läheisyyttä. Lapselle on tärkeää, että hänen sallitaan olla pieni ja että hän saa sen mukaista hoivaa ja hellyyttä.

Muiden mielipiteet vaikuttavat

Lapsen itsetunto ja luottamus omiin kykyihinkin voi horjua. Hän tietää, mitä on vertaaminen. Hän huomioi toisten käytäytymistä ja saattaa arvostella sitä ääneen. Tämänikäiset kilpailevat jatkuvasti siitä, kuka on paras ja voimakkain ja kenen isä osaa mitään parhaiten.

Lapsen minuuksia syntyy vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Lapsesta on tärkeää se, mitä muut hänestä ajattelevat. Toisten ihmisten mielipiteet hänestä vaikuttavat hänen itsetuntoonsa. Hän haluaa, että häntä arvostetaan. Hän oppii näkemään itsensä sellaisena kuin hänelle tärkeät ihmiset hänet näkevät.

On hyvä kertoa lapsen onnistumisista muille perheenjäsenille niin, että lapsi kuulee keuhut. Rohkaisu ja kokemus omasta tärkeydestään vanhempiensa elämässä vahvistavat lapsen itsetuntoa ja -luottamusta. Lapsi pystyy puhumaan paremmin itsestään ja tekemisistään myönteisesti, jos hän on usein kuullut perheenjäsenten puhuvan toisistaan samaan sävyyn.

i Tukea vanhemmuuteen

MLL:n Vanhempainpuhelin

0600 12277

Vanhempainnetti

www.mll.fi/vanhempainnetti

Lapsi seuraa perheenjäsentensä käyttäytymistä eri tilanteissa ja jäljittelee sitä. Hän ihailee vanhempiaan, ovathan he hänelle ihmisenä olemisen esikuvia. Lapsi oppii perheenjäseniltään esimerkiksi puhetyylin, käytöstapoja, suhtautumisen toisiin ja hellyyden ja tunteiden osoittamisen taitoja. Vanhemmat näkevät tämänikäisessä lapsessa usein omia piirteitään. Lapsen luonteen peruspiirteet alkavat näkyä entistä selvemmin, samoin hänen persoonallisuutensa.

Tämänikäiset tytöt ja pojat ovat yleensä tarkkoja siitä, että he toimivat kuten muut samaa sukupuolta olevat. He leikkivät usein mieluummin samaa sukupuolta olevien lasten kanssa.

Tutkimusmatkoja omiin taitoihin

Lapsi kasvaa pituutta ja kadottaa lapsen pyöreytensä. Muuttuneen kehon hallinta vaatii opettelua, ja lapsi on innokas opettelemaan. Hän kompastelee tohkeissaan omiin jalkoihinsa, tönii muita eikä tahdo pysyä paikoillaan.

i Ikärajat velvoittavat

Kuvaohjelmille asetetut ikärajat kertovat lapsen ikätasolle haitallisista sisällöistä. Ikärajat eivät ole suosituksia, vaan sitovaa. Lapsi saa katsoa vain kaikille sallittuja kuvaohjelmia tai pelata kaikille sallittuja pelejä. Ne on merkitty kirjaimella S.

Liikuntaleikit kiehtovat. Lapsi pyöriilee, kiipeilee, keinuu, voimistelee ja laskee märkeä. Erilaiset pihaleikit ja liikkuminen vaihtelevassa ympäristössä harjaannuttavat lasta liikkeidensä hallintaan. Lapsi jaksaa kävellä entistä pidempiä matkoja ja nauttii retkeilystä

Tämänikäinen puuhailee mielellään erilaisten materiaalien kanssa. Hän suunnittelee tekemisensä etukäteen, jopa edellisenä päivänä. Erilaiset käytännön kokeet ja luonnonilmiöt kiinnostavat lasta. Hän sulattaa sokeria lämpimään veteen, mittaa ja vertailee esineitä ja kokeilee magneetin voimaa. Hän pystyy keskittymään aiempaa paremmin. Hän jaksaa jo työskennellä yhtäjaksoisesti, kunnes tehtävä on hänen mielestään valmis.

Viisaasti median äärellä

Lapsi eläytyy voimakkaasti tarinoihin ja samastuu mediahahmoihin. Niinpä monet kuvitteellisetkin sisällöt voivat pelottaa häntä. Myös todentuntuisesti esitetyt tapahtumat pelottavat lasta aiempaa enemmän, sillä lapsi kykenee jo pohdiskelemaan syy-seuraus-suhteita ja ymmärtää, millaisia tapahtumaketjuja esimerkiksi onnettomuuksien taustalla on. On tärkeää, että lapsi saa peilata omia mediahavaintojaan aikuisen kanssa.

Lapsen kannalta on hyvä, jos vanhemmat katsovat ohjelmia ja pelaavat pelejä hänen kanssaan yhdessä. Samalla vanhemmat pääsevät osallistumaan lapsen mediakokemuksiin. Jo se, että vanhempi viettää aikaansa lapsen kanssa yhdessä on lapselle tärkeää.

Mediankäytön säännöistä pitää keskustella lapsen kanssa. Kotona on hyvä esimerkiksi sopia, että ennen nukkumaanmenoa ei olla median ääressä, jotta tilaa jää rauhoittumiselle. Sovittava on myös se, kuinka paljon lapsi saa päivän aikana mediaa käyttää. Lapsen puuhien pitäisi olla tasapainossa. Tv-ohjelmia ja tietokonetouhuja saa toki olla, ulkoleikkien ja liikumisen lomassa.

Turvassa kotona ja liikenteessä

Lapsi pärjää jo itseksensä kotipihallaan. Hän tarvitsee ulkoilua koskevia sääntöjä ja tietoa mahdollisista vaaratilanteista. Lapselle on kerrottava, kuinka toimia silloin, jos vieras ihminen yrittää tehdä liiallista tuttavuutta, esimerkiksi houkuttelee lasta mukaansa tai tarjoaa syötävää ilman vanhempien läsnäoloa tai suostumusta. Lapsi tarvitsee ulkoillessaan aikuisen silmälläpiitoa. Hän saattaa kaivata vanhemman apua lelujen esille ottamisessa ja paikoilleen laittamisessa sekä opetellessaan uusia liikuntataitoja. Tämänikäinen ei voi katsoa pienempien sisarustensa perään.

Lapsi tarvitsee aikuista neuvomaan ja olemaan esimerkkinä, kuinka liikkua turvallisesti niin kotiympyröissä kuin liikenteessäkin. Tuttukin ympäristö voi olla leikistä innostuneelle lapselle vaarallinen. Lapsi voi hallita pyöränsä hyvin, mutta leikissä vaikka ambulanssiksi muuttuva pyörä ja äkilliset mielijohteet vievät lapsen tarkkaavaisuuden. Hän on pienikokoisena ja huonosti näkyvänä aikuista alttiimpi onnettomuuksille. Lapsi ei pysty arvioimaan ohikulkevan ajoneuvon nopeutta.

Pelot

Lapsi pelkää usein monenlaisia asioita. Epäonnistumisen pelko tai ajatus jo hankitun taidon menettämisestä hirvittää häntä. Hän saattaa pelätä menettävänsä vanhempansa tai sairaalaan joutumista. Pikkunaarmutkin vaativat paljon laastaria. Rauhallinen ja asiallinen suhtautuminen ja asioiden selittäminen lapselle vähentävät pelkoja. Lasta ei saa kiusoitella tai pilkata peloistaan. Lapsen on voitava kokea, että vanhemmat ovat hänen puolellaan ja auttavat häntä.

Hänen näkökenttensä on vielä kapea, joten hän ei välttämättä edes huomaa lähestyvää ajoneuvoa. Lapsella on valmiuksia selviytyä liikenteessä vasta 10–12-vuotiaana. Pyöräilykypärä ja heijastin ovat lapsen vakiovarusteita.

Arjen ja juhlan erot

Lapselle on hyvä kertoa tulevista tapahtumista ajoissa. Näin hänelle jää aikaa valmistautua tulevaan, ja hän kokee olonsa turvallisemmaksi. Lapsen muisti on jo hyvin kehittynyt. Hän saattaa muistaa viime pääsiäisen ja edellisen syntymäpäivänsä tapahtumat. Hän nauttii juhlahetkien odottamisesta, niiden valmistelusta ja juhliin liittyvistä rituaaleista. Lapsi

tarvitsee suunnilleen samanlaisena toistuvan päiväjärjestyksen. Se auttaa häntä yhdistämään ajan ja tapahtumat toisiinsa ja vahvistaa hänen turvallisuuden tunnetaan. Lapset ovat yleensä itse hyvin tarkkoja siitä, että asiat toistuvat totutulla tavalla. Tutusta rytmistä poikkeaminen tuntuu juhlalta vain silloin, jos arki toistuu riittävän samankaltaisena. Jos viikonlopun erilainen rytmi vaikeuttaa paluuta arkeen, arkirytmi kannattaa ulottaa viikonloppuihinkin. Näin nukahtamiset ja syömiset sujuvat sopuisammin.

Säännölliset nukkumaanmenorutiinit, rauhallinen iltasatu ja oma sänky auttavat lasta rauhoittumaan päivän puuhista. Kiireetön iltapalahetki ja jutustelu vanhemman kanssa tuovat lapsen elämään turvallisuutta. Ne antavat samalla lapselle hyvän mielen.

Vanhempien on tärkeää ymmärtää lapsen jaksamista ja auttaa häntä tunnistamaan sen vaihteluita. Kun vanhemmat opettavat lastaan tunnistamaan esimerkiksi väsymyksen merkkejä ja kertovat hänelle milloin hän on väsynyt, lapsi oppii yhdistämään olotilansa väsymykseen. Hän oppii, että väsyneenä levätään tai menään nukkumaan.

Yrittämisen iloa

Lapsen aloitteellisuus ja ahkeruus kehittyvät tässä iässä voimakkaasti. Lapsi tarvitsee sekä aikaa päivittäisiin toimiinsa kuten pukeutumiseensa että aikuisen rohkaisua ja ymmärtämystä. Lapsi paneutuu valintatilanteisiin aiempaa huolellisemmin. Hänen voi olla vaikea valita kahden

samanveroisen vaihtoehdon kesken. Suklaa- ja mansikkajäätelö maistuvat kumpikin, mutta mitä tehdä, kun vain toisen saa ottaa? Vaikeassa valintatilanteessa aikuisen on tehtävä päätös lapsen puolesta, nopeasti ja asiallisesti.

Koti on paikka, jossa lapsi oppii toimiman yhdessä ja ottamaan vastuuta. Lapsi osallistuu mielellään kotitöihin. Hän tiskaa, leipoo, kastelee kukkia, imuroi ja laittaa ruokaa aikuisen kanssa. Hän nauttii, kun häneen luotetaan ja hänelle annetaan omia tehtäviä. Tekemisen ja yrittämisen ilo säilyvät, kun lapselta odotetaan vain hänen kykyjensä mukaisia asioita.

Lapsen itseluottamusta voi tukea vaatiamalla häneltä vähemmän ja kiittävästi yrittämisestä ja onnistumisesta. Kun lapsen taitoja keuhataan, hän muodostaa itsestään myönteisen kuvan. Jos lapsi epäonnistuu yrityksissään usein ja häntä moititaan siitä, hän tuntee itsensä muuta huonommaksi. Epäonnistumiset eivät haittaa, jos lapsi suhtautuu itseensä myönteisesti. Tällöin hän haluaa, vastoin käymisistä huolimatta, yrittää jatkossa parhaansa eikä lannistu niin helposti.

Kielitaitoinen lapsi

Viisivuotias puhuu sujuvasti ja ymmärrettävästi. Tämänikäinen hallitsee yli parituhatta sanaa ja osaa käyttää niitä joustavasti. Hän hallitsee puheessaan äidinkieltänsä taivutusäännöt. Hän ymmärtää yhä asioita konkreettisesti, kuten sanat sinisilmäinen, mustasukkainen, pilvenpiirtäjä. Myös kirjoitettu kieli alkaa kiinnostaa lasta. Hän saattaa tavalla

ensimmäisiä kirjaimia ja opetella kirjoittamaan nimensä.

Hän osaa käyttää käsitteitä samanlaisen–erilainen, vähän–paljon, lyhyt–pitkä. Hän ymmärtää sijaintia ilmaisevat käsitteet kuten alla–päällä, edessä–takana ja vieressä. Liikettä ilmaisevat käsitteet kuten nopeasti–hitaasti, ylös–alas ja edellä–perässä ovat hänelle tuttuja. Hän osaa kuvata aikaa ja tietää mitä tarkoitetaan käsitteillä ennen–jälkeen, aikaisin–myöhään, tänään–huomenna.

Lapsi hallitsee numerot yhdestä viiteen, ehkä kymmeneenkin saakka. Viisivuotias ei ole varma, että kaksi puolikasta on yhtä

paljon kuin kokonainen. Jos kaveri saa kaksi omenanpuolikasta ja hän kokonaisen omenan, hänen mielestään kaveri sai enemmän. Hän osaa laittaa erisuuruiset palat suuruusjärjestykseen.

Lapsi alkaa kiinnostua kiro sanoista. Hän alkaa käyttää niitä itsekin, jos hän kuulee niitä jatkuvasti. Hän voi toistella niitä saadakseen selville niiden merkityksen. Aikuisen kannattaa suhtautua lapsen kiroiluun rauhallisesti, mutta päättäväisesti. Lapsi lakkaa käyttämästä rumia sanoja, jos hän huomaa, etteivät ne vaikuta aikuiseen. Lapselle pitää kertoa, mitkä sanat ovat sallittuja silloin, kun oikein harmittaa.

”Missä ukki on nyt?” Elämän tarkoitus ja aikuisellekin kiperät kysymykset mietityttävät usein lasta.

Kuuntele lastasi

Lapsi haluaa puhua itse omasta puolestaan ja asioistaan. Hän kertoo mielellään päivän tapahtumista, kesälomamuistoista ja lempileluistaan. Omien kokemusten kuvaaminen ja keskustelu aikuisen kanssa kehittävät lapsen ajattelukykyä, muistia ja sanavarastoa. Samalla lapsi hahmottaa arkensa tapahtumia.

Lapsen kertomista helpottaa, kun kysyt häneltä asioita miten ja miksi -kysymyksillä. Lapsi kokee tulevaisuutta paremmin kuulluksi, kun vältät johdattelevia, oman kannanottosi sisältäviä kysymyksiä. Jos sinun pitää selvittää lapsen kanssa ikäviä asioita, älä syyllistä häntä kysymyksellä. On eri asia kysyä: ”Miksi Villeä kiusataan?” kuin ”Miksi sinä kiusaat Villeä?”

Tiedonnälkäinen lapsi

Lapsi nauttii keskusteluista vanhempien kanssa. Uusien asioiden oivaltamisen ilo ja pohdiskelu tuntuvat mukavilta. Lapsi alkaa käyttää mielikuvia yleistäessään oppimaansa. Hän pystyy puhumaan sellaisistakin asioista, jotka eivät ole hänen näköpiirissään. Lapsi alkaa ymmärtää helppoja vitsejä ja sanaleikkejä. Hän ei kuitenkaan ymmärrä, jos hän on niiden kohteena – tämänikäinen pahoittaa herkästi mielensä. Lapsen kustannuksella ei saa laskea leikkiä.

Viisivuotias lapsi pystyy puhumaan sellaisistakin asioista, jotka eivät ole hänen näköpiirissään ja erottaa mielikuvan todellisuudesta.

Lapsi pystyy ja jaksaa seurata pitkiä, polveilevia satuja ja kertomuksia.

Hän osaa erottaa kuvitelmat todellisuudesta. Lapsen tiedonnälkä on suuri, minkä aikuinen huomaa hänelle alituisen esitetyistä miksi ja mistä tehty -kysymyksistä. Elämä muissa maissa, eläimet ja luonnonilmiöt kiehtovat lasta. Hän pohtii ilmiöiden syitä ja tapahtumien syy-yhteyksiä. Elämän tarkoitus ja aikuisellekin kiperät asiat, kuten syntymä, kuolema ja sodat, mietityttävät lasta. Hän tuumailee myös sitä, mitä tekisi isona, missä asua ja kenen kanssa mennä naimisiin.

Aikuisen on yritettävä ymmärtää ja sietää lapsen uteliaisuutta ja kysymystulvaa. Kun lapsi huomaa, että tiedonhaku ja -jakaminen kiinnostavat vanhempaa, lapsi alkaa nauttia oppimisesta. Hän rohkaistuu näyttämään tiedonhalunsa ja oppii tekemään aloitteita saadakseen tietoa.

Kysymyksiä kuolemasta

Kun läheinen kuolee, lapsi saattaa kysellä paljon kuolemasta ja sen jälkeisestä elämästä. Vastaa lapselle vakaumuksesi mukaisesti, lapsen ajatusmaailmaa kunnioittaen. Lohduta. Näytä lapselle kuoleman sinussa herättämät tunteet. Tee lapselle selväksi, että kanssasi voi puhua myös hankalista asioista, vaikka ne itkettäisivätkin.

Anna lapsen puhua ja kysyä, vaikka itse aristelisit aihetta. Puhuminen ja kysyminen auttavat lasta, samoin rehelliset vastaukset. Pyri vastaamaan lapsen kysymyksiin oikein, lapsen kehitystaso huomioiden. Vastakysymyksellä ”Mitä itse ajattelet?” saat selville, mitä lapsi tietää entuudestaan ja millaista vastausta hän on vailla. Puhu siitä, mitä lapsi kysyi. Hän haluaa tietää yleensä vain sen, mitä kysyykin.

Tarkenna selityksiäsi, kun lapsi varttuu. Pitkät ja perusteelliset vastaukset väsyttävät lasta.

Kyyneleitä ja kikatusta

Lapsen tunne-elämä on värikästä ja häilyvää. Hän vihaa ja rakastaa liki yhtä aikaa. Kyyneleet muuttuvat hetkessä nauruksi, kiukuttelu hellyydenpuuskaksi. Hyvät ja huonot päivät vuorottelevat. Lapsi ei tarvitse kiukkuunsa suurta syytä.

Tämänikäinen lapsi alkaa käyttää itse sanoja ilmaisemaan tunteitaan eikä enää ilmaise niitä pelkällä toiminnalla. Lasta on hyvä rohkaista puhumaan kielteisistä tunteistaan. Häntä voi pyytää kertomaan, miltä hänestä tuntuu tai mikä kiukuttaa.

Lapsen tunne-elämän kehittymiselle on tärkeää, että vanhempi osaa tunnistaa tunteen, jonka vallassa lapsi on. Lapsi tarvitsee vanhempiensa apua varsinkin ikävien tunteiden tunnistamisessa. Tunteiden tunnistamisessa vanhempien tehtävänä on koettaa tavoittaa lapsen tunnetiloja ja pyrkiä nimeämään niitä. He iloitsevat yhdessä lapsensa kanssa ja lohduttavat, kun lapsi kaipaa lohtua. Äiti ja isä voivat sanoa lapselleen, ”olet selvästi pahoillasi jostakin, kerro, mikä sinua harmittaa.” Lapsen on saatava kokea, että vanhemmat tietävät, miltä hänestä kulloinkin tuntuu ja sietävät hänen tuntemuksiaan ja auttavat niiden selviämässä. Näin lapsi oppii, että kurjakin olo helpottuu yhdessä vanhemman kanssa. Vanhemman on myös hyvä pukea sanoiksi omia tunteitaan.

Voimakastahtoinen viisivuotias

Tämänikäinen on yksilö oikeuksineen. Hänen pitää antaa tehdä valintoja ja hänen mielipiteitään ja toiveitaan tulee kunnioittaa – tiettyyn rajaan asti. Aikuisen määrää ja luo säännöt ja rajat, joiden tarkoituksena on suojella lasta vaaroilta, totuttaa häntä yhteiselämän pelisääntöihin ja opettaa tulemaan toimeen itsensä kanssa. Sääntöjen johdonmukainen noudattaminen tuo turvallisuuden tunnetta ja kasvattaa lapsessa kärsivällisyyttä ja

joustavuutta. Kun lapsella on selkeät säännöt, hän tietää, millaista käyttäytymistä häneltä odotetaan. Elämä on tällöin ennustettavampaa.

Tämänikäinen lapsi yrittää yleensä noudattaa aikuisen antamia ohjeita. Hän kysyy lupaa tekoihinsa ja tuntee syyllisyyttä tehdessään jotakin kiellettyä. Hän oppii parhaiten pyytämään anteeksi esimerkiksi. Jos äiti ja isä osaavat anteeksipyytämisen taidon, lapsikin oppii sen.

Lapselle on selitettävä ja autettava häntä ymmärtämään, miksi vanhemmat ovat asettaneet erilaisia sääntöjä. Kun lapsi saa kuulla, että säännöt ovat muun muassa lapsen hyvinvoinnin tae, kiukku lievenee. Pettymyksiä ei tunnu enää entisessä määrin valtataistelulta. Lapsi ymmärtää, etteivät vanhemmat ole keksineet sääntöjä ilkeyttään.

Joillekin lapsista sääntöjen ja ohjeiden oppiminen ja noudattaminen on tavallista vaikeampaa. Lapsi tarvitsee tällöin lisäharjoitusta. Parasta on aloittaa pienin askelin. Lapsi saa kokea osaavansa jo osan ja lopulta koko asian. Vanhemmat huolehtivat harjoittelusta ja kannustavat lasta siihen. Jos lapsi ei noudata ohjeita, niitä ei kannata toistaa hänelle moneen kertaan. Lasta voi auttaa ohjaamalla häntä kohti toivottua toimintaa: ”et voi heittää kiviä nurmikolle, mutta koeta, saatko heitettyä niitä tänne ämpäriin”. Hän ymmärtää paremmin, jos sanallinen ohje yhdistetään malliin. Hän ei jaksaa kuunnella jatkuvaa ohjeiden tulvaa. Jatkuvat kiellot kasvattavat vastarintaa. Ne saattavat saada aikaan sen, ettei lapsi noudata ohjeita lainkaan. Säännöt ja toisten esimerkki opastavat

lasta käyttäytymään asiallisesti kodin ulkopuolellakin.

Kiukku ja pettymykset

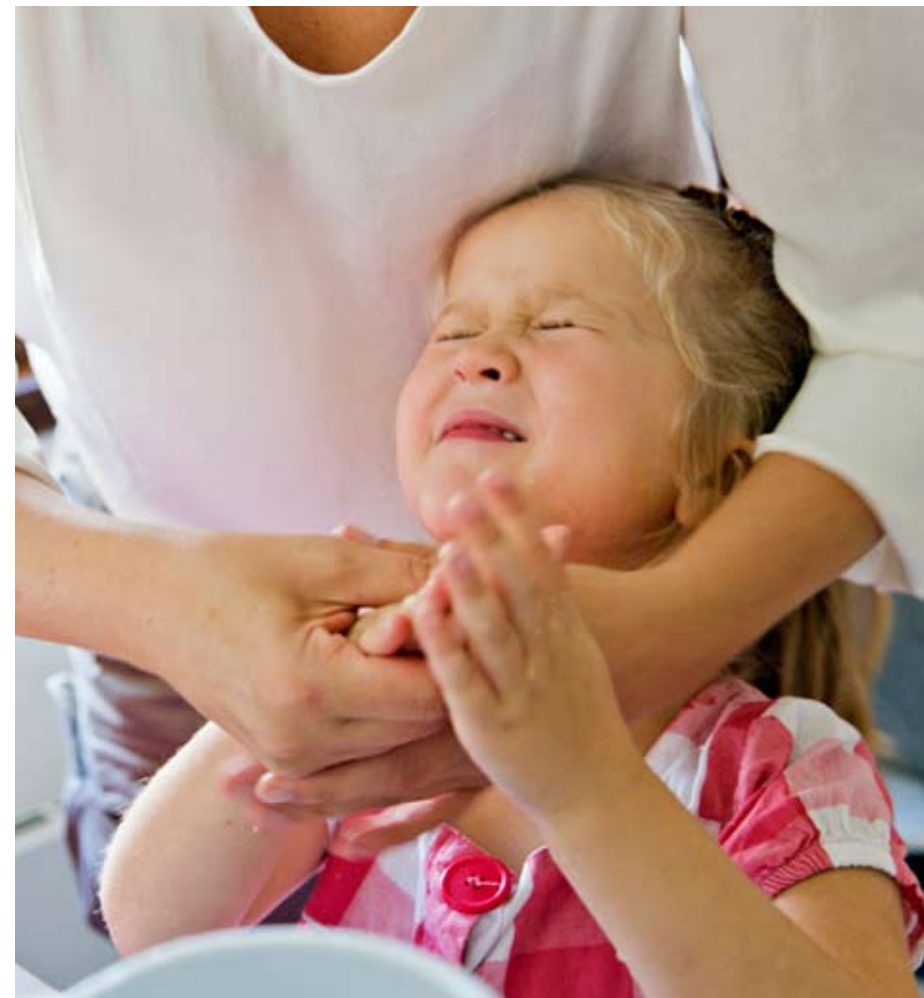
Rajat ja niiden noudattaminen saattavat saada lapsen kiukuttelemaan, vaikka tämänikäinen sietääkin rajoituksia jo aiempaa paremmin. Rajojen asettaminen lapselle ei ole helppoa. Lapsi pettyy ja vanhempien kestettävä lapsen pettymyksiä ja kiukuttelua. Lapsi ei voi saada kaikkea, mitä hän haluaa. Kun vanhemmat pysyvät lujina eivätkä anna periksi lapsen kiukuttelulle, lapsen elämä on selkeämpää.

Pettymykset kuuluvat elämään. Ne vievät lapsen kehitystä eteenpäin. Vanhempien tehtävänä on arvioida, milloin ja miten ja minkälaisen pettymyksen kanssa lapsi pystyy tulemaan toimeen. Arvioiminen on vaikeaa, koska tilanne on aina

i Monenlaisia sääntöjä

- **Vaarasäännöt** suojelevat lasta tapaturmilta: lapsi saa pyöräillä vain kotipihassa.
- **Yhteiset pelisäännöt** totuttavat yhteiselämään: kaikki otetaan mukaan leikkiin.
- **Mukavuussäännöt** saavat elämän sujumaan: kuinka myöhään naapurissa saa illalla leikkiä.

Mukavuussäännöistä aikuinen ja lapsi voivat tarvittaessa neuvotella yhdessä. Aikuinen asettaa muut säännöt.

erilainen. Lapsensa parasta haluavat vanhemmat kuitenkin ymmärtävät, milloin pettymyksen tuottaminen lapselle on kohutuullista. Arviointivirheet voi onneksi aina korjata. Vanhemmilla, isovanhemmilla ja hoitajilla olisi hyvä olla yhdenmukaiset kasvatuseriaatteen ja -tavat.

”Ei” on sana, jonka kumoamiseksi lapsi tekee kaikkensa. Hän neuvottelee, vetoaa, hymyilee, marisee tai laittaa koko vetovoi-mansa peliin. Hän voi komentaa aikuista olemaan hiljaa. Jos viisivuotiaista kohdellaan hänen mielestään epäoikeudenmukaisesti, hän antaa sen kuulua!

Kiihtyneen lapsen on hyvä antaa puhaltaa enimmäkseen höyryt ulos. Hän tarvitsee aikuisen, joka malttaa kuunnella rauhassa ja antaa lapsen sanoa sanottavansa loppuun. Kun lapsi on oman puheensa lopettanut, hänen vuoronsa on kuunnella äitiä ja isää. Lapsi tarvitsee sellaiset perustelut kielloille, jotka hän kykenee ymmärtämään. Lapselle on hyvä kertoa, mitä tapahtuu, jos hän rikkoo sääntöä. Silmiin katsominen ohjeiden tai kieltojen yhteydessä auttaa lasta ymmärtämään, että aikuinen on tosissaan.

Kiukun voi kesyttää

Vanhempien tehtävänä on opettaa lasta selviämään tunteenpurkauksistaan. Vaikka kuinka suuttuttaisi, lapsi ei saa vahingoittaa itseään eikä muita eikä rikkoa esineitä. Pettynyt ja mielensä pahoittanut lapsi kai-

Erilaisia temperamentteja

Lapsen synnynnäinen temperamentti vaikuttaa siihen, kuinka hän toimii ja on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Vanhemman ja lapsen hyvin erilaiset temperamentit voivat aiheuttaa pulmia. Vanhemman voi olla vaikea ymmärtää lasta ja hänen tarpeitaan. Esimerkiksi ujalta lapselta saatetaan odottaa rohkeutta isossa lapsiryhmässä. Parhaat toimintatavat löytyvät, kun vanhempi oppii huomioimaan lapsensa erityispiirteet. Kaikkien lasten kanssa ei voi toimia samalla tavalla.

i Vaikeita tunteita

Vanhempana on normaalia tuntea joskus väsymystä, kiukkua, turhautumista ja kielteisiä tunteita lasta kohtaan. Välillä voi tuntea riittämättömyyttä kiireisessä perhearjessa. Pysähdy pohtimaan, mikä on teidän perheessänne tärkeää. Ole avoin perheenne hyvinvointia tukeville muutoksille. Kuinka pidät huolta omasta hyvinvoinnistasi? Mielialasi ja toimintatapasi vaikuttavat koko perheeseen. Uskalla pyytää apua kumppaniltasi, ystäviltaisi tai käänny ammattiavun puoleen. Puhuminen selkeyttää ajatusta ja tekee tilaa ratkaisuille. Kun sinä voit paremmin, myös perheesi voi paremmin.

paa lohdutusta ja ymmärtävää syliä. Monet lapset rauhoittuvat sylissä. Kun lapsi pääsee vihaisenakin syliin, hän ymmärtää, että ikävätkin tunteet ovat sallittuja, ja hän on kiukuttelustaan huolimatta vanhemmilleen rakas. Aikuisen rauhallinen läheisyys kiukun keskellä kertoo lapselle, että pettymyksistä, pahasta olost ja kiukusta selvitään. Lapsen luottamus elämään ja ihmisiin vahvistuu.

Toiset lapset tarvitsevat rauhoittuakseen yksinoloa. Kiukkunsa kanssa rauhoittumaan menevälle lapselle on hyvä kertoa, että vanhempi on viereisessä huoneessa ja lapsi voi tulla vanhemman luo heti, kun haluaa. Asiasta on kuitenkin puhuttava lapsen kanssa hänen yksin viettämänsä hetken jälkeen. Lasta ei muutenkaan saa jättää itsekseen selvittämään

pettymyksiään ja tuntemuksiaan. Hän voi ymmärtää sen niin, että vanhemmat pelkäävät kiukkuista lastaan. Se saa lapsen pelkäämään omia tunteitaan ja pitämään niitä hallitsemattomina.

Lapsi ei pysty hillitsemään itseään, jos huudat hänelle. Vaikka lapsi raivoaisi ja löisi sinua, älä menetä malttiasi. Ruumiillinen kuritus on lainvastaista. Lapsi rauhoittuu nopeammin, kun hän huomaa, että pystyt hallitsemaan omat kielteisetkin tunteesi.

Monet lapset rauhoittuvat sylissä, jotkut tarvitsevat yksinoloa. Tärkeintä on, että lapsen kiukku hyväksytään, eikä hän jää sen kanssa yksin.

Oikein ja väärin

Lapsen moraalien kehityksen kannalta on tärkeää, että hän oppii kaikkien tunteiden ja niiden näyttämisen olevan sallittua. Lapsen on hyvä tietää, että hän saa olla väsynyt, aina ei tarvitse jaksaa. Hän oppii näkemään, että hänellä on oikeus saada hoitoa ja hellyyttä. Jos lapsen tarpeisiin vastataan, hän oppii, että hän ja hänen mielipiteensä on tärkeitä. Hänestä tuntuu, että hän pystyy vaikuttamaan ympäristöönsä.

Kun lapsi saa vanhemmiltaan läheisyyttä ja myötätuntoa, hän oppii osoittamaan niitä toisille. Hän rohkaistuu hakemaan lohdutusta vaikeissa tilanteissa, jos hän on itse saanut sitä aikaisemmin.

Tässä iässä lapsen moraaliset tunteet ja käsitykset kehittyvät huomattavasti. Hän alkaa pohtia hyvän ja pahan eroa ja kyselee varmennusta omille käsityksilleen. Hän ymmärtää oikean ja väärän eron. Lapsella on myös hyvin tarkka käsitys siitä, mikä on reilua ja mikä ei. Jos hän joutuu omasta mielestään epäoikeudenmukaisesti kohdelluksi, hän suuttuu tosissaan! Hän vaatii hyvitystä eikä rauhoitu, ennen kuin asia on korjattu.

Lapsi ei erota toisen tunteita säästävää valkoista valhetta totuutta väärastelevästä valheesta. Valkoisia valheita ympärillään kuullut lapsi oppii helposti valehtelemaan. Jos lapsi ottaa tavaroita ilman lupaa tai valehtelee, aikuisen on puututtava asiaan. Lapsen on ymmärrettävä, miksi hänen tekonsa on väärä. Aikuisen on hyvä muistaa, että hän voi arvostella lapsen tekoja, muttei lasta ihmisenä. Lasta ei saa tuomita ihmisenä tekojensa vuoksi: ”oli väärin,

kun varastit kaupasta, ja haluan, että opit, ettei niin saa tehdä. Olet muuten ihana lapsi ja minä välitän sinusta”.

Roolileikkejä

Lapsi leikkii mieluiten roolileikkejä. Ne eroavat aikaisemmista siinä, että nyt roolit täydentävät toisiaan. Enää samassa leikissä ei ole kolmea äitiä tai neljää linja-auton kuljettajaa. Nyt leikissä on tilaa asiakkaalle ja kauppiaille, ja poliisille ja varkaalle. Lapsi kertoo omista ajatuksistaan muille leikkijöille esimerkiksi sanomalla: ”nyt tää menis nukkumaan” ja ”se olis iloinen.”

Sääntöleikit, kuten lautapelit, alkavat kiinnostaa lasta. Leikit kestävät kerralla pitkään eikä niissä säästellä mielikuvituksen käyttöä. Lapsi käyttää mielikuvistaan siirtäessään leikkiinsä omia kokemuksiaan.

Lapsi pystyy leikeissään tekemään monia sellaisia asioita, joita hän ei muuten osaa. Hän sopii erimielisyydet keskustelemalla, noudattaa sääntöjä ja puhuu huolitellusti.

Vanhempien on hyvä arvostaa lapsen leikkiä ja varata hänelle siihen aikaa, tilaa ja rauha. Leikkiä ei saisi keskeyttää turhaan. Lapselle on kerrottava etukäteen, koska puuhat on lopetettava. Hän tarvitsee aikaa leikkinsä lopettelemiseen. Tämänikäinen keksii yleensä itse tekemissensä. Aikuisen ei tarvitse puuttua leikkiin, ellei se muutu vaaralliseksi. Lapsen kannalta on ikävää, jos aikuiset toistuvasti pitävät hänen leikkiään metelinä ja turhana sotkuna.

Leikki tukee lapsen kehitystä, mutta silti sen pitäisi antaa pysyä ”pelkkänä” leikkinä. Asiana, josta lapsi saa iloita ilman minäkäänlaisia tavoitteita ja suorituspaineita. Lapsi nauttii siitä, kun hän saa joskus jättää leikkinsä kesken ja lelut hajan lattialle. Valmiiseen leikkiin on mukava palata myöhemmin.

Kaverin mielipide on tärkeä

Lapsi arvostaa toveriensa mielipidettä eri asioista. Hän haluaa olla kuten he. Hän pukeutuu mielellään samoin ja haluaa samanlaisia leluja. Vähän vanhemmat lapset ovat esikuvia nuoremmilleen. Jos vanhempi kaveri kääntää ja äiti kieltää, lapsen on vaikea totella aikuista.

Lapsi tarvitsee toisten lasten seuraa ainakin muutamana kertana viikossa. Hyvä on, jos lapsi saa kutsua kavereitaan kotiin ja pääsee heidän luokseen. Kun lapsi saa leikkiä mahdollisimman monen kaverin kanssa, hän tutustuu ihmisten erilaisuuteen. Vanhempien kannattaisi tutustua lapsen kaveripiiriin vanhempineen sekä heidän koteihinsa.

Tämänikäinen suhtautuu aiempaa myötätuntoisemmin ja ymmärtäväisemmin itkeviin kavereihinsa. Hän lohduttaa ja koettaa saada murheellisen paremmalle tuulelle. Hän pystyy jakamaan lelujaan ilahduttaakseen ystävänsä. Lapsi voi antaa vaikkapa nukkensa ystävänsä leikkiin eikä pyydä itselleen mitään vastineeksi.

Rajat ja käytöstavat kuuluvat myös sisarus- ja kaveriseuraan. Vanhempien on valvottava, että lapsi toimii opetetulla tavalla. Ketään ei lyödä, hännätä eikä nimittellä. Toisen ihmisen heikkouksien osoittaminen on kiellettyä.

Lapset ovat sosiaalisuudessaan yksilöllisiä. Lapsi saattaa viihtyä hyvin yksin. Ystävyyteen pakottaminen tai ystävyyssuhteiden rajoittaminen eivät kuulu vanhemmille. Ne eivät kehitä lapsen sosiaalisia taitoja. Aikuisen ei pidä puuttua lapsen kaverisuhteisiin kuin ääritilanteissa.

Lapsi saattaa kiukustua toisiin ihmisiin ja osoittaa sen napakoilla sanoilla. Hän voi sanoa suutuksissaan äidilleen: ”olen kyllästynyt sinuun ja selityksiisi, senkin hullu”. Suuttumus menee hetkessä ohi, ja lapsi on taas ystävällinen. Vanhempien

Elämisen taitoja leikitellen

Leikeissä lapsi tutustuu paitsi uusiin asioihin, myös itseensä. Hän oppii näkemään, mitä hän osaa ja mitä ei.

Leikki kehittää

- suunnitelmallisuutta ja omatoimisuutta
- puhetaitoa, sanavarastoa ja muistia
- tapahtumaketjujen ja syy–seuraussuhteiden ymmärtämistä
- sosiaalisia taitoja, kuten jakamista, vuorottelua, ristiriitojen ratkaisua ja toisten huomioimista
- oikeudenmukaisuuden tajua ja kykyä eläytyä toisen asemaan.

arvosteleminen on tässä iässä tavallista eikä siitä tarvitse välittää. Lapsen on silti ymmärrettävä, että sanoilla voi loukata toista ihmistä pahastikin.

Isovanhempien matkassa

Lapsi tarvitsee vanhempien ja sisarusten ohella muidenkin lähiyhteisön aikuisten vahvaa tukea. Isovanhemmat, muut sukulaiset ja tärkeät ihmiset vahvistavat lapsen oman identiteetin kehittymistä. He auttavat ymmärtämään, kuka olen, mihin kuulun, keille olen tärkeä, ketkä minua ymmärtävät ja keiden tukeen voin luottaa.

Isovanhemmuuteen kuuluu monenlaisia tehtäviä ja yksi niistä on menneiden aikojen tulkitseminen lapsenlapselle. Kuuntelemalla isovanhempien kertomuksia omasta lapsuudestaan, katselemalla vanhoja valokuvia ja keskustelemalla, lapsi saa aineksia ymmärtää sukujuuriaan ja vanhenemisen luonnetta. Isovanhemmat auttavat lasta kiinnittymään sukuihinsa.

Katsoessaan menneeseen, isovanhemmat voivat elää uudelleen myös omaa historiaansa. Keskustelut lapsenlapsen kanssa terävöittävät aikakausien eroja. Lapset ovat avaimia nykyaikaan ja tulevaisuuteen. Lapset auttavat isovanhempiaan tämän hetken ilmiöiden tulkitsemisessa ja ymmärtämisessä. Kaikilla lapsilla ei kuitenkaan ole isovanhempia. Myös isovanhempien elämäntilanteet ovat erilaisia, eikä suhteesta aina muodostu läheistä. Isovanhemmuus on lapselle tärkeä etäisenäkin ja muodollisenakin. Suhdetta kannattaa siis pitää yllä. Jos omat vanhemmat eivät voi

olla isovanhempia, voi sellainen löytyä muualta. Varamummoksi tai -vaariksi voi ryhtyä joku muu lähipiiriin kuuluva vanhempi ihminen tai vapaaehtoistyöstä innostunut aikuinen.

Kaveria kaivataan

Tämänikäisen ystävyysuhteet ovat jo melko kestäviä. Lapsi ei enää riitele kavereitaan kanssa pikkuasioista. Jos lapsesi on vaikea tulla toimeen toisten kanssa, hänen on harjoitettava näitä taitoja lisää vanhempien kanssa. Lapselle voi kertoa, miten hänen käyttöksensä vaikuttaa muihin ihmisiin. Voitte harjoitella yhdessä toisen tilanteeseen eläytymistä miettimällä, miltä kaverista tuntuu ja miksi hän pahoitti mieltään. Jos lapsesi suuttuu helposti, miettikää, miten toimia silloin, kun alkaa kiukuttaa. Lapsi tarvitsee ohjausta käyttäytymiseensä niin, ettei hän koe olevansa jatkuvasti arvosteltavana.

Lapsi eri ikävuosina -sarja kertoo lasten hoidosta, kasvusta ja kehityksestä sekä lapsen ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta syntymästä kouluikään. Käytännön vinkit rohkaisevat vanhempia kuuntelemaan ja kannustamaan lasta.

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on kansalaisjärjestö, joka edistää lapsen oikeutta hyvään ja onnelliseen lapsuuteen.